

лектуального капіталу на умовах участі вже оновлених або удосконалених засобів і предметів праці, найманої робочої сили.

IV. Висновки та напрями подальшого розвитку досліджень. Таким чином, формування та використання інтелектуального капіталу у виробничій діяльності має свої особливості та є складним, багатолінійним процесом, а суттєвий вплив на нього здійснює сукупність чинників макро-, мезо- та мікро-економічного рівня. Водночас дослідження формування та використання інтелектуального капіталу в економічній науці ще далеко не завершене та потребує здійснення подальших розвідок у цьому напрямку.

1. Гойло В. Интеллектуальный капитал // МЭиМО. – 1998. – № 11. – с. 68-77.

2. Зинов В.Г. Менеджмент инноваций: Кадровое обеспечение. – М.: Дело, 2005. – 496 с.

3. Леонтьев Б. Цена интеллекта. Интеллектуальный капитал в российском бизнесе. – М.: Издательский Центр „Акционер”. 2002. – 200 с.

4. Макаров А.М. Измерение интеллектуального капитала организации // Менеджмент. Теория и практика (Ижевск). – 2003. // <http://makarov.udm.ru/ic/>

5. Супрун В.А. Интеллектуальный капитал: Главный фактор конкурентоспособности экономики в XXI веке. – М.: КомКнига, 2006. – 192 с.

6. Україна у вимірі економіки знань / За ред. акад НАН України В.М.Гейця. – К.: „Основа”, 2006. – 592 с.

Formation and employment of the intellectual capital at the various economic activity levels are considered. Aspects, influence factors and the formation and employment process of the company intellectual capital at the industrial activity are studied.

Матковський П.Є.

ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ Й ЗАНЕПАДУ ВЛАСНИКА-ГОСПОДАРЯ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

У статті обґрунтовано роль суб'єктивних факторів як важливих інструментів підвищення статусу власника-господаря. Ці чинники аналізуються не тільки як потенціал розвитку соціально-економічного становища особистості, а також сільської території загалом. Розглянуто дві групи факторів: ті, які сприяють утвердженню господаря на селі й такі, що гальмують їхній розвиток.

Ключові слова: сільська територія, власник-господар, соціально-економічні фактори розвитку, приватна власність, аграрний сектор.

I. Вступ. Проблемна ситуація, що склалася в сільській місцевості не є раптовим явищем, а наслідком давніх реформувань і трансформацій. Взяти хоча б до уваги наслідки сталінського режиму знищення найбільш ділової та підприємливої частини селянства, а разом із цим витравлення із свідомості ряду поколінь психології трудівника та власника в одній особі [1, 420].

Незадовго після прийняття Україною незалежності було прийнято курс на утвердження в особі селянина статусу приватного власника та господаря в аграрному секторі економіки. З одного боку це відстоювали

прихильники соціальної справедливості, котрі прагнули повернути силоміць відібрану землю у власність селянам, а з іншого боку – ті можновладці, котрі хотіли скинути значну частину видатків з “плечей” бюджету на витрати приватного господаря. Склалось так, що основною метою сучасної соціальної політики в сільській місцевості слід вважати подолання бідності та формування потужного середнього класу [2, 242]. Концептуальні складові діяльності держави в плані соціально-економічного розвитку сільської території і селянства викладені у працях О. Біттера [2], І. Кириленка [1], В. Юрчишина [3], їх розвиток на регіональному рівні обґрунтовані І. Баланюком [4], М. Вишиванюком [5] та ін. Однак відсутність органів, які б відповідали за результати соціально-економічних перетворень на селі кладе під сумнів подальші дії в поступі урядовців. Це підкріплюється також нехтуванням пропозицій цілого ряду вчених та науковців-аграрників щодо основоположних засад аграрної чи земельної реформ. Тому перед нами постає вимога знайти й обґрунтувати такі фактори розвитку села і селянства, котрі залежать не від держави, а безпосередньо від власника та господаря.

II. Постановка завдання. Метою нашого дослідження є виявлення та обґрунтування чинників, що впливають на соціально-економічний розвиток селянина та села. При цьому до уваги беруться, лише ті, які залежать безпосередньо від самого селянина. Для цього використано метод абстрагування – при зволіканні незначними факторами та метод синтезу – при детальному роз’ясненні впливу кожного суб’єктивного чинника на розвиток селян і сільської території.

III. Результати. За відносно короткий період часу в аграрному секторі економіки відбулися глибокі трансформаційні зміни. Вони не пройшли безслідно повз село з усіма його атрибутами, а внесли свої корективи у їхній соціально-економічний стан. Не тільки значна диференціація між рівнем розвитку міста і села, а перш за все незадовільні умови утвердження особистості як власника-господаря на сільській території вимагають від науковців і практиків окремих розробок.

За визначенням академіка В.В. Юрчишина, сільська територія у сучасному розумінні являє собою багатофункціональну природну, соціально-економічну й виробничо-господарську структуру та характеризується сукупністю властивих кожній з них особливостей: площею земельних угідь, на яких вона розміщена; чисельністю тих, хто проживає і зайнятий у виробництві чи в обслуговуванні людей; обсягами і структурою виробництва; розвитком соціальної й виробничої інфраструктури; формою зайнятості тих, хто проживає на ній та іншими рисами [3, 7]. Нічим не применшуючи повноти даного визначення, серед складових сільської території виділимо ту, яка безпосередньо бере участь в соціально-економічному розвитку села – власника-господаря.

Як зазначає экс-міністр агропромислового комплексу України, основою цивілізованого господарювання на селі є ніхто інший як приватний власник, який одержавши землю, майно і відповідні “правила гри” має працювати самостійно і не потребує додаткових втручань у господарські процеси [1, 400]. Переваги приватної власності для господарюючого суб’єкта проявляються у внутрішніх мотивах, стимулах до сумлінної і творчої праці, самостійності у виборі форм господарювання, зайнятості і прийнятті рішень, прагненні ефективно використовувати

земельні, трудові, майнові, інтелектуальні ресурси.

Вважаємо, що стратегічний напрям розвитку села (при функціонуванні механізму приватної власності на землю та майно) доцільно орієнтувати в основному на власне (внутрішнє) забезпечення. Оскільки розвиток сільської території загалом є нічим іншим як процесом утвердження кожного окремо взятого на ній господарюючого суб’єкта, визначимо й обґрунтуємо суб’єктивні фактори, які сприяють соціально-економічному зростанню селянина зокрема і сільської території загалом.

Додаткова зайнятість сільським господарством. Частина жителів (працездатного віку) села за основним місцем роботи зосереджені в галузях, що не пов’язані з аграрним сектором. Однак це не заважає їм на певному етапі диверсифікувати свою зайнятість, беручи участь в сільському господарстві. Такий вибір діяльності зазвичай спричинений потребою менших фінансових витрат на продукти харчування. Заощаджені на цьому кошти можуть використовуватись на інші – побутові потреби, які стоять вище, аніж фізіологічні, в “ієрархії потреб за А. Маслоу”. Цим самим селянин покращує свій соціально-економічний стан.

Виникнення бажання ведення сільського господарства. Часто діяльність у сільському господарстві зумовлена не тільки потребою у продуктах харчування, а й іншими чинниками. Тривале проживання в сільській місцевості, зайнятість в аграрному секторі батька чи дідуся спонукають молодих господарів спробувати власні здібності у веденні господарства. Не має значення, зайнятий суб’єкт вирощуванням продукції, чи наданням, реалізацією послуг агросервісу, головне, що дана робота нестиме для нього моральне задоволення і позитивно впливатиме на соціально-економічну ситуацію.

Залучення членів своєї сім’ї. У зв’язку з незадовільним розвитком соціальної інфраструктури на селі люди не мають змоги раціонально використовувати свій позаробочий час, а для дітей – позашкільний час. Така ситуація не є чимось новим, тому вже стало традицією, щоб селянин-господар залучав до роботи в сільському господарстві своїх дітей. У результаті цього з раннього дитинства в них виховується любов до праці, з’являють-

ся певні навички у веденні домашнього й сільського господарства. Для селянської сім'ї діти часто виконують функцію додаткової фізичної підтримки, що сприяє підвищенню родинного добробуту.

Створення відпочинкового осередку. Багато хто з жителів села (чи міста) окрім власної домівки мріють мати садибу, відпочинковий куточок, де можна було б на вихідні з сім'єю та знайомими морально і фізично відійти від буденного життя, часом і важкої (рутинної) праці. На добре облаштованих дачних ділянках обов'язково знайдеться місце з яблуневим чи вишневим садом, кущами малини та смородини, невеличкою ділянкою під вирощуванням екологічно-чистих овочів. Наявність у селянина (чи мішанина) такої садиби покликане покращувати його фізичний стан, давати наснагу для нових звершень у професійному й особистому житті.

Оскільки більшість селян входять до категорії господарств населення, визначимо, які види зайнятості будуть оптимальними для них надалі та не витіснятимуться сільськогосподарськими підприємствами. Вже сьогодні дрібному власнику-господарю варто зосереджувати увагу на трудомістких галузях: тваринництві, бджільництві, вирощуванні овочів, рибальських промислах, виноградарстві та багато інших.

Розглянемо тепер суб'єктивні фактори, які гальмують утвердження власника-господаря на селі:

- відсутність самоідентифікації – неусвідомлене конкретно-цільове призначення, конкретно-цільова функція, яку він бере на себе, і невизначена його частка в розвитку сільської території;

- брак знань – мало який господар ставить перед собою питання, наскільки професійно він підготовлений до конкретного виду діяльності, яких саме знань йому не вистачає;

- низька розвиненість стратегічного типу мислення – сьогодні власники-господарі на селі здебільшого планують на короткострокові етапи господарювання і лише в окремих із них є потенціал “глянути за горизонт” і спланувати свою діяльність на середньострокову перспективу, не кажучи вже про довгострокову;

- нераціональне використання тих ресурсів, якими володіє господар (земельні, майнові, технологічні та ін.);

- відсутність у діяльності власника-господаря соціально-орієнтованої функції. Часто в процесі господарювання селянин враховує тільки власні інтереси, при цьому не враховуються потреби односельчан, клієнтів, партнерів.

IV. Висновки. У працях вітчизняних авторів обґрунтування даної тематики часто проводиться через призму об'єктивних обставин – тих, на які суб'єкт господарювання безпосередньо не має впливу: державна підтримка, незадовільний розвиток ринкової, соціальної інфраструктури, погане технічне і технологічне забезпечення, невідповідне природоохоронне забезпечення тощо. Нами виявлено частина чинників, що здатні гальмувати й прискорювати соціально-економічне піднесення сільської території й кожного взятого на ній господарюючого суб'єкта, виходячи перш за все з власних переконань. Подальше зволікання з боку уряду деградацією рівня розвитку сільської місцевості повинно залучати науковців до пошуку нових шляхів підвищення ступеня соціально-економічного статусу села безпосередньо самими його жителями.

1. Кириленко І.Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи. – К.: ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2005. – 452 с.

2. Биттер О. Рівень життя сільського населення: проблеми і перспективи: Монографія. – Львів: Українські технології, 2005. – 288 с.

3. Юрчишин В.В. Сільські території як системуючі фактори розвитку аграрного сектора економіки // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 3 – 10.

4. Балашок І.Ф. Реформування в аграрному секторі регіону. – К.: ІАЕ, 1999. – 270 с.

5. Вишиванок М.В. Новий етап розвитку аграрної реформи в області. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 218 с.

In the article is explained the role of human factors as important instruments of increase of the proprietor-owner's status. These factors are analysed not only as the potential of the development of socio-economic position of personality, and also rural territory on the whole. Two groups of factors are considered in this way: those, which are the instrumental in the claim of owner on a mud flow and those which brake their development.